

2.3. OM SIKHISME

Helene Ilkjær er ph.d.-studerende ved Institut for Antropologi, Københavns Universitet og er uddannet antropolog (kandidatgrad 2008; bachelorgrad 2005). Helene Ilkjær har i flere år forsket i sikhisme og udført et længerevarende feltarbejde blandt sikherne i Danmark. Hun er i øjeblikket i gang med et ph.d.-projekt om returnmigration blandt højtuddannede indere i Bangalore.

Sikherne er for mange associeret med billeder af en farvestrålende turban og et langt skæg. Denne artikel vil forsøge i korte træk at give noget baggrundsviden om sikherne i Danmark samt om religionen sikhisme, som ofte bliver betegnet som verdens femte største religion (målt på antal troende). Artiklen er baseret på flere års forskning om sikhisme og et længerevarende feltarbejde blandt sikherne i Danmark, særligt i deres gurdwara (sikh tempel) i Vanløse.

Sikhisme er en religion, der stammer fra Punjab regionen i det nuværende Nordindien. Sikhismen opstod i år 1469 med fødslen af sikhismens stifter Guru Nanak. Guru Nanak var den første i en række af ti guruer, der alle fungerede som spirituelle læremestre (se bl.a. McLeod 1997). Det er særligt vigtigt for sikher at understrege, at sikhisme er en særskilt religion og at sikhismen på væsentlige punkter adskiller sig fra både hinduisme og islam. Sikherne tror på, at der kun findes én Gud (Waheguru), og de tager afstand fra dyrkelse af idoler og statuer. Sikherne selv beskriver hoveddelene i sikhismen som en religion med et stærkt humanitært islæt, hvor der er fokus på at hjælpe de svage og dem, som oplever uretfærdigheder. Samtidig lægger sikherne vægt på, at der i sikhismen er lighed mellem mænd og kvinder samt at der religiøst er fokus på en indre praksis, hvor hver enkelt mand og kvinde har lige adgang til Gud i sit hjerte uden at behøve en præst som mellemmand.

Ordet sikh betyder direkte oversat discipel eller elev og en sikh defineres derfor som en der følger sikhismen, den hellige bog Guru Granth Sahib og de ti guruers lærdom samt som ikke har nogen anden religion (for længere definitioner se f.eks. Barrier 2004). Sikherne samles i en gurdwara (et sikh tempel) for at bede sammen og for at deltage i langar, som er et fælles måltid, der indtages siddende på jorden. Langar måltidet symboliserer at alle er lige, da sikherne afviser det hinduistiske kastesystem. En anden vigtig bestanddel i sikhismen er sewa, der direkte oversat betyder uselvisk

tjeneste. Det er for eksempel sewa at hjælpe med at forberede eller servere langar måltidet i gurdwara, at rengøre gurdwara eller på andre måder at arbejde for samfundet.

De sikher, som har taget amrit (som måske bedst kan sammenlignes med en kristen dåb) bærer fem ydre kendetegn, der markerer dem som sikher. De fem kendetegn kaldes populært de 5 k'er, fordi alle ordene for kendetegnene starter med k på Punjabi. De fem ting er kara (et stål armbånd), kirpan (en dobbeltbladet kniv/daggert), kachhera (en særlig underbeklædning), kangha (en kam) og kesh (uklippet hår og skæg).

Migrationshistorie - "sikher er ligesom kartofler"

Der er ca. 25 millioner sikher på verdensplan, og heraf bor de ca. 22 millioner i Indien, primært i Punjab. Der bor altså ca. 3 millioner sikher uden for Indien, primært i Storbritannien, USA og Canada (se bl.a. Axel 2004; Jacobsen 2006). Sikherne har en lang migrationshistorie, som blev stærkt præget af det britiske kolonistyre i Indien, som blandt andet sendte sikher ud som en del af den britiske koloniadministration og kolonihær f.eks. til Afrika. Siden er sikherne fortsat migrationen, og et populært Punjabi ordsprog siger "sikher er ligesom kartofler... de er alle steder i verden". I Europa bor der i dag flest sikher i Storbritannien og i løbet af de seneste år er en del sikher også migreret til Italien. Skandinavien har traditionelt ikke været den store migrationsdestination for sikher. De første sikher kom til Danmark i slutningen af 1960'erne som arbejdsmigranter. Siden er en del sikher kommet til landet gennem familiesammenføringer og som flygtninge efter den blodige konflikt, der rasede i Punjab i 1980'erne og 1990'erne. I dag ankommer de fleste sikher til Danmark enten som studerende eller på særlig visumordninger for højtuddannede.

Sikher i Danmark og etableringen af gurdwara

Det er en udfordring at finde konkrete tal og informationer om sikherne i Danmark, da sikherne på mange måder er usynlige i offentlige statistikker og oversigter. Sikhisme er f.eks. ikke særskilt opført på den officielle oversigt over godkendte trossamfund i Danmark, fordi Kirkeministeriet har listet sikhisme under kategorien "Hinduisme og hinduistisk inspirerede samfund". Sikherne blev officielt godkendt som trossamfund i Danmark i 1985. Med hensyn til at finde tal og statistikker på præcist antal sikher bosat i Danmark, så er dette heller ikke muligt, da religiøs overbevisning i Danmark anses som et privat anliggende, og det derfor ikke er tilladt at føre register over (Jensen 2004b:2). Det er derfor ikke muligt at lave en optælling specifikt over antal sikher i Danmark, og man kan således

blive nødt til at udlede antallet af sikher af de overordnede tal for antal indere i Danmark. Dette giver det ekstra problem at ikke alle sikher nødvendigvis kommer fra Indien, de kan også komme fra Pakistan, Storbritannien mv.

Da der ikke findes officielle tal på, hvor mange sikher der er i Danmark, må vi støtte os til forskellige gæet. Gættene varierer fra 250 sikher i Danmark (DACOREC 2000:97), 1000 sikher i Danmark (Jensen 2004a:126) og helt op til 3500 sikher i Danmark (Thandi; under udgivelse). Den store variation i gættenes størrelse bekræfter usikkerheden omkring antal sikher i Danmark. Når man spørger sikherne selv, så anslår mange af dem, at der bor mellem 500-800 sikh familier i Danmark, men det er ikke klart, hvor mange medlemmer der er i hver familie.

De fleste sikher i Danmark bor i eller omkring Storkøbenhavn i forstæder som Ballerup, Ishøj, Høje Tåstrup og Farum. Der bor også mindre grupper af sikher i andre dele af Danmark især omkring Århus, Horsens og Ålborg.

I Danmark findes der kun en gurdwara, og den ligger i Vanløse ved København. Gurdwaraen ligger i et område, der førhen var domineret af mindre industrier. Gurdwaraen er faktisk en gammel gummifabrik, som sikherne for egen hånd og kroner har bygget om, så den passede til formålet med en gurdwara. Før købet af denne bygning lejede sikherne sig ind i forskellige lokaler rundt om i Storkøbenhavn, så de kunne mødes til bøn og langar en gang om måneden. Nu hvor sikherne ejer deres egen gurdwara er der fælles bøn og samling hver weekend (søndag). Gurdwaraen kan kendes på den høje flagstang som står ude foran bygningen. Flagstangen er klædt i orange stof og med et Nishan Sahib (et sikh flag) vejrende i toppen. I den periode, hvor jeg udførte mit studie (2005-2007) var der ca. 100-150 sikher til stede hver søndag, og på religiøse helligdage for sikher var der ofte 300-400 sikher tilstede i gurdwaraen. Udover sit religiøse formål tjener gurdwaraen også som et socialt mødested for sikher i Danmark.

Konflikt og samarbejde i sikh samfundet i Danmark

Der kan være en tendens til at betragte trossamfund som ensartede enheder, men blandt sikherne i Danmark er virkeligheden en del mere kompliceret. Siden starten af 1980'erne har der flere gange været voldsomme konflikter internt blandt sikherne, hvilket adskillige gange har medført en splittelse og opdeling i sikh samfundet i Danmark, midlertidige lukninger af gurdwaraen mv. Sikh samfundet i Danmark kan altså beskrives som værende karakteriseret ved stærke interne opdelinger i, hvad man

kan kalde en moderat og en traditionel fraktion, som alt efter kontekst træder mere eller mindre frem.

De interne fraktioner blandt sikher i Danmark er meget lig de grupperinger der findes blandt sikher i alle andre lande, og de interne fraktioner blandt sikherne i Danmark er altså ikke et særligt fænomen. Et af de største konfliktområder for sikherne i Danmark – såvel som på verdensplan – handler om holdningen til Khalistan. Khalistan er et forestillet frit sikh hjemland i Punjab, og i 1980'erne og starten af 1990'erne var der blodige og brutale kampe mellem på den ene side forskellige sikhgrupperinger som kæmpede for Khalistan og det indiske militær og politi på den anden side. Kampene for Khalistan blev til sidst slået ned, og Punjab er stadig en del af Indien i dag. Imidlertid mener nogle sikher stadig, at sikherne skal kæmpe for at opnå et frit hjemland, Khalistan, mens andre sikher hellere ser Punjab som forblivende en del af Indien. Denne interne uenighed præger også sikh-samfundet i Danmark.

Den interne fraktionsdannelse bunder udover uenigheder om Khalistan også i forskellige opfattelser af, hvad den rette religiøse forståelse og praksis af sikhismen er. Hvem og hvordan er man en rigtig sikh? Udover de forskellige tilgange til religionen er der store migrationshistoriske forskelle blandt sikherne, som er ankommet til Danmark i forskellige tidsperioder og med vidt forskellige grunde til at forlade Punjab. Sikherne i Danmark har således svært ved at enes om, hvad det vil sige at være sikh, og hvordan man bør praktisere sikhisme i Danmark, og disse grundlæggende uenigheder påvirker sikh-samfundets sammenhængskraft og driften af gurdwaraen. Det er dog vigtigt at understrege, at samtidig som disse fraktioner blandt sikherne fremstod som dominerende i nogle sammenhænge, så understregede sikherne i andre sammenhænge også eksistensen af ét samlet sikh-samfund i Danmark uanset de interne uenigheder.

Hvis man analyserer sikh-samfundet i Danmark over tid, kan man argumentere for at det er blevet skabt og genskabt i en kontinuerlig forhandlingsproces, hvor religiøs tilgang, lederskabsstruktur, fremtidig retning for samfundet osv. er blevet debatteret. Jeg mener at den kontinuerlige forhandling af et sikh-samfund i Danmark kan illustreres som en cyklus, hvor der skiftes mellem samarbejds- og konfliktfaser. I samarbejdsfaserne er de interne fraktioner samlet og har for en tid lagt deres stridigheder på hylden. I konfliktfaserne træder de interne forskelle frem og fraktionerne deler sig, så der sker en opsplitning af sikh-samfundet i mindre enheder baseret på henholdsvis den moderate og den traditionelle fraktion. Jeg mener at skiftene imellem faserne i cyklussen sker ved, at de interne uenigheder optrappes og dermed igangsætter et skift fra en samarbejdsfase til en konfliktfase.

Samtidig sker der en påvirkning fra demografiske og økonomiske faktorer som for eksempel gensidig økonomisk afhængighed på grund af det begrænsede antal sikher i Danmark medvirker til et skift væk fra en konfliktfase og hen mod en ny samarbejdsfase. Desuden kan eksterne faktorer som for eksempel begivenheder i Punjab, indblanding eller indflydelse fra sikher i andre lande samt foranderlige danske indvandringspolitikker have indflydelse på udviklingen mellem faserne i cyklussen og dermed grundlaget for forhandlingerne af et sikh-samfund i Danmark.

Siden 2008 har gurdwaraen i Danmark officielt været lukket på grund af de interne konflikter blandt sikherne. Sideløbende med lukningen af gurdwaraen kører der en retssag mellem de to grupperinger af sikher i Danmark. Retssagen skal afgøre hvilken af grupperingerne, der har ret til at styre gurdwaraen fremadrettet.

Referencer

Axel, Brian Keith (2004) The Context of Diaspora. *Cultural Anthropology* 19 (1): 26-60.

Barrier, N. Gerald (2004) Authority, Politics, and Contemporary Sikhism. The Akal Takht, The SGPC, Rahit Maryada, and the Law. I: *Sikhism and History*, red. P. Singh and N. Gerald Barrier. Oxford: Oxford University Press.

DACOREC, ved Tim Jensen (2000) *Religionsguiden – en vejviser til flygtninges og indvandreres religioner og trossamfund i Danmark*. København: Dansk Flygtningehjælp.

Jacobsen, Knut A. (2006) *Sikhismen. Historie, Tradisjon og Kultur*. Oslo: Høyskoleforlaget.

Jensen, Tim (2004a) Er det mono-religiøse Danmark blevet multi-religiøst? *Chaos. Dansk norsk tidsskrift for religionshistoriske studier*, 41: 115-134.

Jensen, Tim (2004b) *Statistik over religiøst tilhørsforhold i Danmark*. Online-artikel fra www.religion.dk, offentliggjort den 26. marts 2004.

McLeod, W.H. (1997) *Sikhism*. London: Penguin Books.

Thandi, Shinder (under udgivelse 2012) I: *Transnational Practices of European Sikhs*, red. K.A.Jacobsen and K. Myrvold. London: Ashgate.

LÆS MERE:

Ilkjær, Helene (2008) *Balancing between Co-operation and Conflict. Negotiations of community among Sikhs in Denmark*. Copenhagen: University of Copenhagen.

Sikh.dk

Sikhs in Europe. Migration, Identities, and Representations, red. K.A.Jacobsen and K. Myrvold. London: Ashgate (2011).

FACULTY OF ARTS

AARHUS UNIVERSITET